

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av en hovrättsdom – grovt rån

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motparter

1. IA,

Offentlig försvarare:
Advokaten AB

2. SAS

Offentlig försvarare:
Advokaten RF

Saken

Grovt rån

Överklagade avgörandet

Hovrättens för Västra Sverige, avd. 1, dom den 6 april 2011 i mål nr B 1444-11

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, dömer IA och SAS för grovt rån enligt 8 kap. 6 § brottsbalken och bestämmer påföljden för IA till slutet ungdomsvård i ett år och för SAS till slutet ungdomsvård i ett år och fyra månader.

Bakgrund

Åtalet

IA och SAS åtalades, tillsammans med ytterligare en person, HS, för grovt rån enligt följande gärningsbeskrivning.

SAS, IA och HS, har tillsammans och i samförstånd den 28 oktober 2010 på /---/ med våld och med hot om våld olovligen med tillägnelseuppsåt från RR tagit egendom,

däribland en jacka, en dator och datorutrustning, två mobiltelefoner, en mp3-spelare, en kamera, en parfym, nycklar, kontokort, diverse medlems- och bonuskort, id-handlingar samt 9 000 kr i kontanter.

På /---/ har gärningsmännen bakifrån knuffat eller dragit målsäganden till marken, tagit av honom glasögonen, satt handen för hans mun och gått igenom hans fickor varvid mobiltelefon, nycklar och diverse kort i en korthållare tillgripits. Målsäganden har, liggandes på marken tilldelats en spark under hot om att han skall huggas med kniv om han ljuger eller springer, beordrats uppge var han bor. Hotet har för målsäganden framstått som trängande fara.

Gärningsmännen har härvid hållit i målsäganden under promenaden till hans hem, trängt sig in i hans bostadslägenhet på /---/ och där inne beordrat honom att gå in på toaletten och ställa sig på knä varefter en handduk satts över hans huvud. Gärningsmännen har härvid sökt igenom hans lägenhet.

På toaletten har någon av gärningsmännen tagit ett strypgrepp kring halsen på målsäganden vilket orsakat kortvarig andnöd och kvardröjande svårigheter att svälja. Ett vasst föremål har också skrapats mot hans fingrar och tinning samtidigt som hot uttalats innebärande att hans fingrar kommer att huggas av och hans katt dödas om han inte talar om var pengarna finns. Härvid har målsäganden under upprepade hot om att han kommer att dömas om han ljuger, beordrats uppge koden till sitt kontokort. Hotet har för målsäganden framstått som trängande fara.

Målsäganden har härefter bundits till händer och fötter, en liten handduk har stoppats i hans mun och en större handduk knutits hårdare runt hans huvud varpå han knuffats in i en inbyggd garderob i anslutning till vardagsrummet. Garderobsdörren har låsts utifrån och målsäganden har på grund av handduken i munnen och över huvudet haft svårt att andas och tvingats att genom upprepade sparkar göra sönder garderobsdörren för att komma ut.

Sedan gärningsmännen lämnat lägenheten har SAS, IA och HS delat upp rånbyttet varvid SAS i vart fall tagit kontanter, IA i vart fall kontanter och en mobiltelefon och HS i vart fall kontanter och en mobiltelefon.

Brottet är grovt eftersom gärningsmännen visat synnerlig råhet genom att tvinga sig med målsäganden och in i hans hem där målsäganden, under utdragna, skrämmande och förnedrande former tvingats uppge och lämna ifrån sig vad han ägt av värde för att därefter bindas till händer och fötter och med svårighet att andas på grund av en handduk i munnen och en över huvudet, låsts in i en garderob i sitt eget hem.

Tingsrättens dom

Tingsrätten dömde IA i enlighet med åtalet för grovt rån. För detta brott samt för annan brottslighet dömdes han till slutet ungdomsvård i ett år.

Tingsrätten dömde SAS i enlighet med åtalet för grovt rån. För detta brott samt för annan brottslighet bestämde tingsrätten påföljden till slutet ungdomsvård i ett år och fyra månader.

När det gäller frågan om hur rånbrottet skulle rubriceras delade tingsrätten åklagarens uppfattning att de tilltalade hade visat synnerlig råhet vid brottet.

Hovrättens dom

IA och SAS överklagade tingsrättens dom och yrkade bl.a. att rånet skulle bedömas som rån av normalgraden.

Hovrätten delade tingsrättens bedömning i skuldfrågan innebärande att det ansågs utrett att det gått till så som åklagaren angett i gärningsbeskrivningen. När det gällde frågan om brottets rubricering fann hovrätten att rånet var att bedöma som rån av normalgraden enligt 8 kap. 5 § brottsbalken. Hovrätten bestämde påföljden för IA till sluten ungdomsvård i tio månader och för SAS till sluten ungdomsvård i ett år och en månad.

Såvitt gäller frågan om hur rånbrottet skulle rubriceras anförde hovrätten följande.

Avgränsningen mellan rån och grovt rån ska göras genom en allsidig bedömning av gärningsomständigheterna i det enskilda fallet. Såväl lagstiftningen som rättstillämpningen präglas av viss återhållsamhet när det gäller att anse rån brott som grova (se bl.a. rättsfallet NJA 1999 s. 25).

Det aktuella brottet har mycket allvarliga och förnedrande inslag som för RR måste ha varit både skrämmande och mycket psykiskt påfrestande. RR blev i slutskedet inlåst i en garderob bunden till händer och fötter samt med en handduk i munnen och en knuten över huvudet. Gärningsmännen lämnade därefter lägenheten. IA har uppgett att skälet till denna åtgärd var att de skulle skaffa sig ett visst försprång. Hovrätten kan konstatera att RR på egen hand, efter inte alltför lång tid, kunde ta sig ur garderoben och sedan lämna lägenheten. Det totala händelseförloppet synes ha pågått under maximalt en timme. RR fick blåmärken av det inledande fallet mot gatan och kände av stryppgreppet under en dryg vecka. De fysiska skadorna får därigenom anses begränsade. RR har uppskattat det tillgripna godsets värde till 25 000 – 30 000 kr. Till detta ska läggas de 9 000 kr som SAS tog ut i kontanter från bankomaten. Sammantaget anser hovrätten, även om det är fråga om ett mycket allvarligt brott, att omständigheterna inte varit sådana att det ska bedömas som grovt rån.

Grunderna för mitt överklagande

Enligt 8 kap. 5 § brottsbalken döms den som stjälar medelst våld å person eller medelst hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara för rån till fängelse i lägst ett och högst sex år. Är ett sådant brott grovt ska enligt 8 kap. 6 § samma balk dömas för grovt rån till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömningen av om ett rån är att bedöma som grovt ska särskilt beaktas om våldet var livsfarligt eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller om han annars visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt utnyttjat den rånades skyddslösa eller utsatta ställning.

Avgränsningen mellan rån och grovt rån ska göras genom en allsidig bedömning av gärningsomständigheterna i det enskilda fallet (Holmqvist m.fl., Brottsbalken, En kommentar, s. 8:51).

Även om uppräknigen av försvårande omständigheter i 8 kap. 6 § brottsbalken inte är uttömmande bör, enligt Högsta domstolen, av legalitetsskäl en gärning inte bedömas som grovt rån utan stöd i uppräknigen (se NJA 1994 s. 732 och NJA 1999 s. 25).

Rättstillämpningen har präglats av en viss återhållsamhet när det gäller att anse rån brott som grova (jfr NJA 1972 s. 323, NJA 1988 s. 321, NJA 1989 s. 829, NJA 1992 s. 357, NJA 1994 s. 732, NJA 1999 s. 25 och NJA 2002 s. 270).

Högsta domstolen har i ett antal fall prövat hur rån som utförts med skjutvapen ska bedömas (se bl.a. NJA 1972 s. 323, NJA 1981 s. 335, NJA 1989 s. 829, NJA 1994 s. 732, NJA 1999 s. 25 och NJA 2002 s. 270). Om hot framställts med hjälp av skarpladdade vapen vid rån mot banker eller andra penninginrättningar eller mot taxiförare är utgångspunkten att rånet ska bedömas som grovt rån (se bl.a. NJA 1972 s. 323 och NJA 2002 s. 270).

Exempel på att gärningsmannen visat synnerlig råhet är att den rånade utsätts för långvarigt frihetsberövande (se NJA 1967 s. 93).

I NJA 1999 s. 25 trängde ett antal personer sig in i en villafastighet där endast en 18-årig pojke befann sig. De band ihop hans händer och fötter samt hotade honom med en pistol, varefter de genomsökte huset. Den pistol som användes var ett kombinerat gas, skrämsel- och signalvapen och enligt domstolarna var inte annat visat än att vapnet var oladdat. Högsta domstolen uttalade att situationen för målsäganden helt visst måste ha varit skrämmande. Våldet som utövats mot honom var emellertid inte livsfarligt eller särskilt rått. Inte heller hotet var särskilt kvalificerat. Högsta domstolen hänvisade till att viss återhållsamhet gäller när det avser att rubricera rån som grovt och fann att rånet inte var att anse som grovt.

Min bedömning

Av betydelse för bedömningen av huruvida det här aktuella rånbrottet ska bedömas som grovt är enligt min uppfattning i första hand huruvida de tilltalade, med hänsyn till hur de har utfört rånbrottet, har visat synnerlig råhet. Vid denna bedömning bör särskilt följande omständigheter tillmätas betydelse.

Rånet förefaller vara välplanerat och utstuderat. De tre gärningsmännen har helt oprovocerat överfallit målsäganden på en allmän plats och har genom våld och hot om våld tvingat honom att avslöja var han bor. Målsäganden har därefter blivit bortförd och inspärrad i sin bostad, en plats där man normalt ska kunna känna sig trygg och säker. I bostaden har gärningsmännen under förnedrande och ytterst skrämmande former tillgripit ytterligare egendom. I slutskedet av rånet har målsäganden låsts in i en garderob, bunden till händer och fötter samt försedd med en handduk i munnen och en handduk knuten över huvudet. Även om våldet inte lett till några allvarigare fysiska skador har

gärningen enligt min uppfattning präglats av brutalitet och hänsynslöshet och genomförts på ett mycket förnedrande och synnerligen skrämmande sätt. De dödshot som uttalats är också mycket allvarliga, särskilt med beaktande av att målsäganden försatts i ett hjälplöst tillstånd samt ett tillhygge använts. Därtill kommer att händelseförloppet varit utdraget.

Vid rubriceringen bör också beaktas den ändring i 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken som genomfördes den 1 juli 2010 och som syftar till en straffskärpning för gärningar som inneburit allvarliga angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person, däribland rån och grovt rån (prop. 2009/10:147 s. 41). Högsta domstolen har i en nyligen meddelad dom uttalat att det får antas att avsikten med ovan nämnda lagändring inte endast varit att påverka straffvärdebedömningen inom givna straffskalor utan också varit att åstadkomma en förskjutning mellan de olika graderna av exempelvis misshandelsbrott, så att något fler fall än tidigare kommer att bedömas som grova brott (Högsta domstolens dom den 19 april 2011 i mål nr B 53-11; jfr Borgeke m.fl. SvJT 2011, Straffvärdebedömningen av allvarliga våldsbrott, s. 80).

Beaktande vad som ovan anförts och vid en allsidig bedömning anser jag att gärningsmännen vid rånet har visat sådan synnerlig råhet att brottet ska bedömas som grovt rån enligt 8 kap. 6 § brottsbalken. Vid en sådan utgång bör IA och SAS dömas till den av tingsrätten utdömda påföljden.

Skälen för prövningstillstånd

Som framgår ovan har Högsta domstolen tidigare prövat ett antal fall som gäller gränsdragningen mellan rån av normalgraden och grovt rån. Dessa fall har emellertid främst gällt rån som genomförts med hjälp av skjutvapen. NJA 1999 s. 25 skiljer sig från aktuellt mål i flera hänseenden, bl.a. har i aktuellt mål händelseförloppet varit utdraget samt har målsäganden blivit nedslagen på allmän plats och bortförd till sin bostad och därefter, bunden till händer och fötter, låsts in i en garderob med en handduk i munnen, vilket lett till andnöd.

Det är angeläget att Högsta domstolen preciserar och vidareutvecklar sin praxis när det gäller under vilka omständigheter ett rån som inte genomförts med hjälp av skjutvapen ska bedömas som grovt, särskilt då rånet innehåller mycket skrämmande och förnedrande inslag med såväl våld som hot av allvarligt slag.

Till detta kommer att sakomständigheterna i målet är väl utredda, varför målet är väl lämpat för en prövning i Högsta domstolen. Jag vill också påpeka att tingsrätten och hovrätten har kommit till olika bedömningar i rubriceringsfrågan.

Noteras kan också att det i den lista med prioriterade prejudikatfrågor som Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten gemensamt har tagit fram för

år 2011 framförs ett behov av vägledande uttalanden när det gäller gränsdragningen mellan rån och grovt rån i fall där skarpladdade vapen inte har använts.

Sammanfattningsvis skulle en prövning av överklagandet vara av stor vikt för ledning av rättstillämpningen.

Jag delar hovrättens bedömning när det gäller vad som är utrett i målet. Prövningstillståndet kan därför begränsas till att avse huruvida de gärningar hovrätten har funnit styrkta är att bedöma som rån enligt 8 kap. 5 § brottsbalken eller grovt rån enligt 8 kap. 6 § samma balk samt vilken påföljd som bör ådömas de tilltalade.

Bevisuppgift m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd.

Kerstin Skarp

Hedvig Trost

Kopia till:

Utvecklingscentrum Stockholm
Göteborgs åklagarkammare (AM-50536-10)